

Niek Boekhorst

Werkloosheid en arbeidsongeschiktheid: onafhankelijk variabel?*

Inleiding

Nederland telt op dit moment ruim één miljoen werklozen en arbeidsongeschikten. Daarover bestaat geen misverstand. Minder eensgezind wordt echter gedacht over de aandelen die beide categorieën niet-aktieven in dit miljoen uitmaken.

De officiële cijfers maken medio '81 melding van ruim 350.000 werklozen en een kleine 700.000 arbeidsongeschikten. Vele auteurs, die vanuit verschillende invalshoeken de fenomenen werkloosheid en arbeidsongeschiktheid hebben belicht, vinden deze voorstelling van zaken te rooskleurig. Zij stellen dat er achter het laatste cijfer veel werklozen schuilen. Hun argumenten daarvoor zijn doorgaans van economische, sociaal-medische, psychologische en demografische aard.

Dit betoog wil aantonen dat tot dusver ten onrechte de politieke dimensie buiten beschouwing is gebleven. In concreto wordt de stelling verdedigd dat in de periode 1978-'80 door de toenmalige regering-Van Agt een beleid is gevoerd, dat beoogde het aantal mannelijke werklozen terug te dringen ten koste van het aantal arbeidsongeschikten. Anders gezegd, er is ten aanzien van de werkloosheid een volumebeleid gevoerd waarbij een groot aantal mannen, *nieuwe* werklozen, in de arbeidsongeschiktheidskanalen zijn ondergebracht. Daarmee is de groei van het aantal arbeidsongeschikten actief bevorderd.

Nu de financiële lasten van sociale zekerheid door steeds bredere lagen van de bevolking als ondraaglijk ervaren beginnen te worden (waarbij men dient te bedenken dat arbeidsongeschikten per 'stuk' meer kosten dan werklozen), komen de uitkeringen van de huidige en toekomstige *terechte* arbeidsongeschikten in de knel. Steeds sterker is de roep om terugdringing van het groeiend aantal arbeids-

* De auteur is overleden in 1982. Hij is niet meer in staat geweest zijn plannen om het manuscript hier en daar bij te schaven uit te voeren. De redactie heeft niettemin, om de

lezers het door de auteur verzamelde en bewerkte materiaal niet te onthouden, besloten tot posthume plaatsing van het oorspronkelijke manuscript. (Noot redactie.)

ongeschikten, zonodig zelfs gekoppeld aan verlaging van de uitkeringen. Vandaar dat dit thema, juist nu, de aandacht verdient.

Werkloosheid versus arbeidsongeschiktheid

Voor personen beneden 65 jaar bestaan er in Nederland twee verzekeringskanalen die hen een inkomen garanderen wanneer zij niet (meer) kunnen werken. Al naar gelang de oorzaak van het niet kunnen werken onderscheiden we het werkloosheids- en het arbeidsongeschiktheidskanaal. Is er sprake van ziekte of gebrek, dan is men arbeidsongeschikt; is dat niet het geval, dan is men werkloos.

Recht op uitkering heeft de werkloze nadat hij of zij zich als zodanig heeft laten registreren bij een van de Gewestelijke Arbeidsbureaus, mits hij/zij bovendien beschikbaar is voor een functie van tenminste 25 uur per week. Achtereenvolgens kan men gedurende 26 weken (inclusief maximaal 40 dagen wachtgeld) 80% van het laatstverdiende bruto-loon ontvangen ingevolge de Werkloosheidswet (WW) en twee jaar 75% van het laatstverdiende bruto-loon krachtens de Wet Werkloosheidsvoorziening (WWV). Na deze periode van 2½ jaar belandt men in de Algemene Bijstandswet (ABW) welke tot het 65^e jaar het wettelijk minimumloon garandeert.

Bij kortdurende arbeidsongeschiktheid (maximaal 1 jaar) voorziet de Ziektewet (ZW) in een verzekering tegen de geldelijke gevolgen. Bij langer durende arbeidsongeschiktheid zijn de Algemene Arbeidsongeschiktheidswet (AAW) en de Wet op de Arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO) van toepassing. De WAO is een werknemersverzekering; niet-werknemers (bijvoorbeeld zelfstandigen en jeugdige toetreders tot de arbeidsmarkt) kunnen op deze wet geen beroep doen. De AAW is een volksverzekering waarop in beginsel alle ingezetenen beneden 65 jaar aanspraak kunnen maken. De WAO dient als een aanvulling op de AAW.

De hoogte van de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen is afhankelijk van de mate van arbeidsongeschiktheid, vast te stellen door de Gemeenschappelijke Medische Dienst (GMD).

Recht op een AAW-uitkering heeft de verzekerde die voor 25% of meer (WAO: 15% of meer) arbeidsongeschikt is verklaard, nadat die ongeschiktheid 52 weken (het ZW-jaar) heeft geduurd. De hoogte van de uitkering houdt geen verband met het inkomen dat de verzekerde genoot vóór hij of zij arbeidsongeschikt werd. De uitkeringen worden namelijk berekend op basis van een bepaalde grondslag die afhangt van burgerlijke staat (ouderschap) en leeftijd van de betrokkene.

De uitkeringen van de WAO zijn wél gekoppeld aan het laatstverdiende loon (80% van het bruto-loon, feitelijk neerkomend op

circa 90% van het laatstverdiende netto-loon). WAO-uitkeringen zijn welvaartsvast en duren tot het 65^e jaar. Het essentiële verschil tussen ZW en AAW/WAO is, dat tijdens de ZW-periode ongeschiktheid voor het *eigen* werk criterium is; tijdens de AAW/WAO-periode is dat de ongeschiktheid voor *in billijkheid op te dragen arbeid* waarbij gelet wordt op de lichamelijke en psychische mogelijkheden en beperkingen van de betrokkenen, hun opleiding en beroepsverleden alsmede de plaatsingsmogelijkheden op de regionale arbeidsmarkt. Hiermee is in feite een stuk werkloosheid in beide wetten verdiskonteerd. De betreffende bepalingen bieden de mogelijkheid om bij vaststelling van het arbeidsongeschiktheidspercentage rekening te houden met de als gevolg van de handicap verminderde kans op werk. Dit betekent in vele gevallen indeling in de hoogste arbeidsongeschiktheidsklasse, ook al is men gedeeltelijk arbeidsongeschikt.

De vrouw op de arbeidsmarkt

Mannen en vrouwen nemen ongelijke posities in op de arbeidsmarkt. Zo is de doorsnee werkende vrouw minder vaak kostwinner, jonger, slechter geschoold en vaker in deeltijdbanen werkzaam. Een en ander staat uiteraard niet los, en is mede het gevolg, van haar

tabel 1

*Ontwikkeling van het vrouwelijk aandeel in de afhankelijke beroepsbevolking, * werkloosheid en arbeidsongeschiktheid*

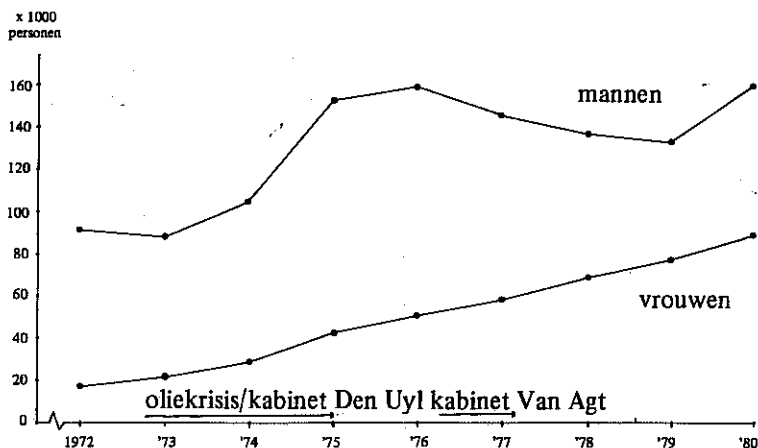
	ult. 1977	ult. 1978	ult. 1979	ult. 1980
<i>afhankelijke beroepsbevolking</i>				
vrouwelijk aandeel (%)	22,5	22,9	23,4	
indexcijfer (1977 = 100)	100	102	104	
<i>werkloosheid</i>				
vrouwelijk aandeel (%)	29,5	33,9	37,2	
indexcijfer (1977 = 100)	100	115	126	
<i>arbeidsongeschiktheid</i>				
vrouwelijk aandeel (%)	25,1	25,1	25,5	26,1
indexcijfer (1978** = 100)	100	100	102	104

* Met een volledige werkweek (≥ 25 uur).

** In verband met de time-lag van het ziekwetjaar dient de ontwikkeling van de beroepsbevolkings- en werkloosheidscijfers vanaf 1977 te worden gerelateerd aan die van de arbeidsongeschiktheidscijfers vanaf 1978.

Bronnen:

Sociale Zaken, CBS en GMD.



maatschappelijke positie. Daarnaast was er tot 1980 sprake van rechtsongelijkheid: werkende gehuwde vrouwen konden tot dat jaar geen beroep doen op de AAW.

De zwakke positie van de vrouw blijkt uit haar relatief grote aandeel in de werkloosheid en arbeidsongeschiktheid (tabel 1). Opmerkelijk hierbij is de ontwikkeling van het werkloosheidscijfer vanaf 1977. Vanaf dat tijdstip neemt het vrouwelijk aandeel fors toe. Oorzaak hiervan is de grote daling van het aantal werkloze mannen, die inzette bij de politieke wisseling van de wacht (figuur 1). Vanaf dat moment zijn de trends van de mannelijke en vrouwelijke werkloosheid tegengesteld, waarbij per saldo het totaal aantal werklozen zich jarenlang rond de 210.000 stabiliseert. Nu dus blijkt, dat de krachten die op de arbeidsmarkt werkzaam zijn zulke uiteenlopende effecten kunnen hebben op mannen en vrouwen, is hiermee de noodzaak van gescheiden analyse naar geslacht duidelijk.

Korrelaties

Men mag verwachten dat er tussen werkloosheid en arbeidsongeschiktheid een zekere mate van positieve samenhang bestaat. Een tekort aan arbeidsplaatsen zal immers tot een selectie leiden, die vooralop de zwakkere groepen zal treffen, de mensen met een marginale positie op de arbeidsmarkt. Alleen al de voortdurende dreiging hun baan te zullen verliezen kan uiteindelijk zo'n belasting

figuur 2

Nederland in COROP-regio's



COROP

nr	naam
01	Oost-Groningen
02	Delfzijl e.o.
03	Overig Groningen
04	Noord-Friesland
05	Zuidwest-Friesland
06	Zuidoost-Friesland
07	Noord-Drente
08	Zuidoost-Drente
09	Zuidwest-Drente
10	Noord-Overijssel
11	Zuidwest-Overijssel
12	Twente
13	Veluwe
14	Achterhoek
15	Arnhem/Nijmegen
16	Zuidwest-Gelderland
17	Utrecht
18	Kop van Noord-Holland
19	Alkmaar
20	IJmond
21	Agglomeratie Haarlem
22	Zaanstreek
23	Groot-Amsterdam

▬▬▬ Probleemregio's 1979
(zie tekst)

24	Gooi en Vechtstreek
25	Agglomeratie Leiden
26	Agglomeratie 's-Gravenhage
27	Delft en Westland
28	Oostelijk Zuid-Holland
29	Groot-Rijnmond
30	Zuidoost Zuid-Holland
31	Zeeuwsch-Vlaanderen
32	Overig Zeeland
33	West Noord-Brabant
34	Midden Noord-Brabant
35	Noordoost Noord-Brabant
36	Zuidoost Noord-Brabant
37	Noord-Limburg
38	Midden-Limburg
39	Zuid-Limburg
40	Zuidelijke IJsselmeerpolders

worden voor deze mensen, dat ze echt ziek worden, het werk moeten staken en volkomen legitiem in de AAW/WAO terecht komen. Een positief verband ligt daarom voor de hand; een verband dat geleidelijk sterker wordt, naarmate de werkloosheid hoger is.

Voor de jaren 1978 en 1979 kon worden onderzocht in hoeverre sprake is van de verwachte samenhang. Gezien de overduidelijke

relatie tussen economische ontwikkelingen enerzijds en werkloosheid en arbeidsongeschiktheid anderzijds is zoveel mogelijk getracht gegevens te gebruiken op het niveau van regio's die intern een zekere mate van economische homogeniteit bezitten. Een dergelijke indeling is gemaakt door de Coördinatiecommissie Regionaal Onderzoeksprogramma (COROP). Uitgaande van economische criteria werden 40 regio's afgebakend (figuur 2). De relevante gegevens die voor deze regio's beschikbaar waren zijn samengevat in de Appendix. Er is gerelateerd aan het aantal financieel afhankelijk, dat wil zeggen aan de totale bevolking (mannen en vrouwen) met uitzondering van de 65-plussers en de weduwen beneden 65 jaar (zij ontvangen respectievelijk AOW- en AWW-uitkeringen).

Gezien de opmerkelijke diskontinuiteit in de ontwikkeling van de mannelijke werkloosheid vanaf 1977 ging de belangstelling allereerst uit naar de mannen. Een eerste blik op de tabellen A en B in de Appendix leert dat er inderdaad een zekere mate van positieve samenhang bestaat tussen de mannelijke werkloosheid en de mannelijke arbeidsongeschiktheid. De mate van samenhang is berekend met behulp van Pearson's produkt-moment-korrelatie-coëfficiënt. Deze wordt uitgedrukt in een r-waarde en varieert van nul bij ontbreken van enige samenhang tot +1/-1 bij maximale positieve/negatieve samenhang. Voor 1978 bedraagt $r = +0,66$; voor 1979 bedraagt $r = +0,65$.

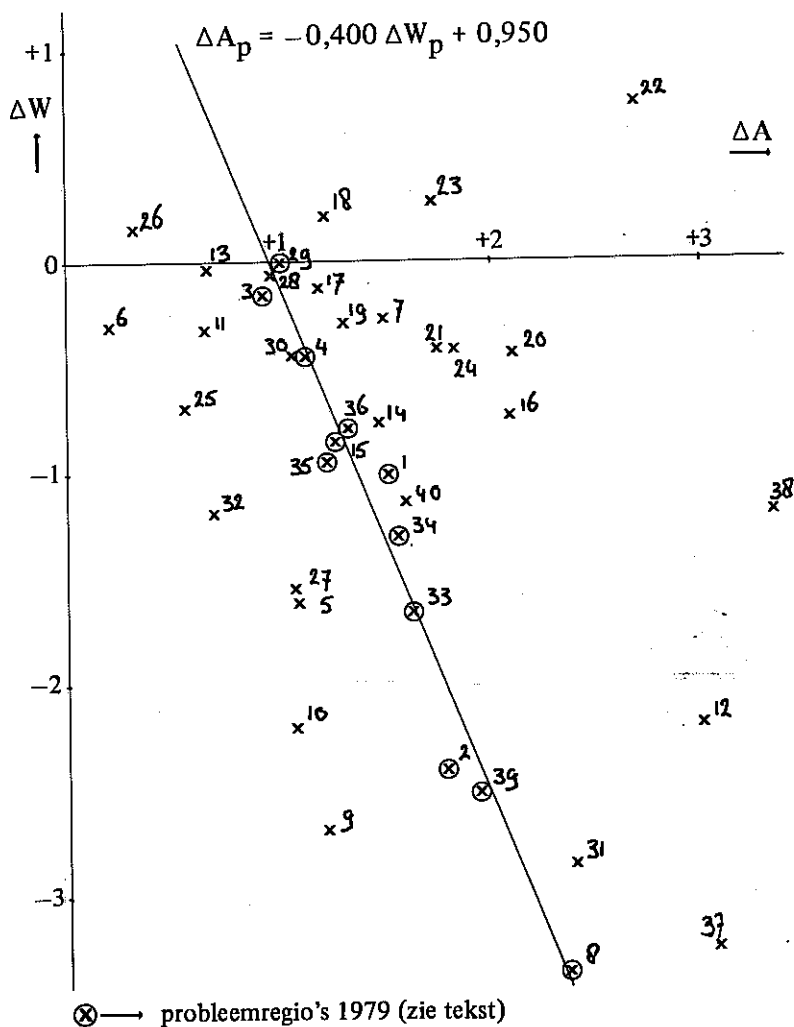
Nadere analyse van de cijfers leert dat deze overall-korrelaties sterk getrapd zijn opgebouwd. Beneden een bepaalde drempelwaarde van de mannelijke werkloosheid is de korrelatie zwak, daarboven tamelijk sterk. In 1979 bleek de drempelwaarde 12,85 te bedragen (dit is circa 15% boven het landelijk gemiddelde). De bijbehorende korrelaties voor dat jaar zijn respectievelijk +0,40 en +0,91 (voor 1978 gelden waarden van respectievelijk +0,42 en +0,84). De mannelijke arbeidsongeschikten blijken dus sterk gekoncentreerd in gebieden met hoge mannelijke werkloosheid, die in het navolgende daarom als 'probleemregio's worden aangeduid. Figuur 2 laat zien dat het om 12 regio's gaat, de COROP's 1, 2, 3, 4, 8, 15, 29, 33, 34, 35, 36 en 39.

Opmerkelijk is dat dit getrapte en sterke verband bij de vrouwen geheel ontbreekt! Hoge waarden van de arbeidsongeschiktheid treffen we hier zowel in gebieden met lage als hoge werkloosheid. Omgekeerd komen ook gebieden met lage arbeidsongeschiktheid niet exclusief voor in gebieden met lage werkloosheid. Vandaar het overall-verband van +0,14.

De eerste konklusie die uit deze cijfers getrokken mag worden is dat zowel voor de mannen als voor de vrouwen geldt, dat het

verwachte verband uitblijft. Bij de vrouwen is er zelfs zo weinig verband te bespeuren dat ook aan het plusteken geen betekenis kan worden gehecht. Voor de mannen geldt weliswaar een met de werkloosheid toenemend positief verband, maar deze toename verloopt niet geleidelijk maar sprongsgewijs. Daarnaast is het verband nogal sterk 'bovenin'.

figuur 3 *Groei van de mannelijke werkloosheid en arbeidsongeschiktheid (1979-1978) naar COROP-regio*



Naast de analyse van de bestandsgegevens is ook de groei van de bestanden werklozen en arbeidsongeschikten onderzocht. Uiteraard ging de belangstelling, gezien de eerste resultaten, vooral uit naar de mannen. Het verwachte positieve verband bleef dit keer op andere wijze uit: het bleek negatief! Figuur 3 brengt deze bijzondere situatie in beeld. Wanneer we geen rekening houden met de uitschieters COROP 22 en 38, dan bestaat er voor de resterende 38 regio's een $-0,58$ verband. Weer blijkt dat het verband getrappt is opgebouwd. Weer gaat het om de bewuste 12 probleemregio's; deze blijken zonder uitzondering en met grote nauwkeurigheid op een rechte lijn te liggen. Met behulp van de zogenaamde 'methode van de kleinste kwadraten' is deze lijn in een eenvoudige funktie vastgelegd:

$$\Delta A_p = -0,400 \Delta W_p + 0,950$$

waarbij

ΔA = verandering van het aantal mannelijke arbeidsongeschikten (1979-1978) per 1000 financieel afhankelijken

ΔW = verandering van het aantal mannelijke werklozen (1979-1978) per 1000 financieel afhankelijken

p = probleemregio's: de 12 COROP-regio's met een mannelijke werkloosheid $> 12,85$ per 1000 financieel afhankelijken per ultimo 1979

De lineaire situering van de probleemregio's in figuur 3 impliceert een zeer sterk verband: Pearson's r-waarde bedraagt dan ook $-0,98$ (aanvankelijk leek COROP 35 de korrelatie tot $-0,95$ terug te brengen, maar een begrijpelijke rekenfout¹ kon hiervoor aansprakelijk worden gesteld).

Het gevonden resultaat houdt in dat we, gegeven de mannelijke werkloosheidsontwikkeling in een willekeurige probleemregio, de mannelijke arbeidsongeschiktheidsontwikkeling in de betreffende regio kunnen voorspellen. Het sterke verband staat daarbij borg voor een hoge mate van nauwkeurigheid: de gemiddelde fout bleek nog geen 5% te bedragen, de maximale nog geen 11%!

De toename van de mannelijke arbeidsongeschiktheid in de

1. Er is sprake van een inkonsistente naamgeving in het S1-bestand blad 3 van het CBS. Daarin worden bij drie COROP's stadsgewesten binnen die regio's onderscheiden van de overige regio. De categorie 'overige regio' wordt bij de COROP's 23 en 29 (resp. Groot-Amsterdam en Groot-Rijnmond) aangeduid met achtereenvolgens COROP OVERIG

AMSTERDAM en COROP OVERIG RIJNMOND. Bij COROP 35 wordt hier de volledige COROP-naam gebruikt: COROP OVERIG N.O. NRD. BRABANT. Deze onlogische aanduiding zal ongetwijfeld het foutje in de arbeidsongeschikten-berekening hebben veroorzaakt. De ronde getallen in de sturingsformule wijzen ook in deze richting.

probleemregio's lijkt dus nagenoeg volledig verklaard te kunnen worden door de afname van de mannelijke werkloosheid aldaar. Eerder werd al betoogd waarom een positief verband verwacht mocht worden. Dit verband bleek voor de bestandsgegevens, zij het op heel bijzondere wijze, wél te bestaan. Onverklaarbaar is daarom dat nagenoeg alle regio's (36) daling van de mannelijke werkloosheid laten zien gekombineerd met stijging van de mannelijke arbeidsongeschiktheid.

Niet alleen de richting van het gevonden verband roept vragen op, ook de sterkte is opmerkelijk. Allereerst zou de korrelatieverlagende invloed van de time-lag van het ZW-jaar merkbaar moeten zijn. Korrektes hiervoor resulteerden in drastische verzwakking van het verband.

Voorts zijn werkloosheid en arbeidsongeschiktheid gerelateerd aan tal van variabelen die tussen de 12 probleemregio's onderling sterk verschillen. Ter illustratie kunnen de twee groepen van variabelen dienen, die verband houden met de economische en demografische structuur.

Nederland bleek voor de Commissie Regionaal Onderzoeksprogramma qua economische structuur voldoende heterogeen om juist op grond daarvan tot een zinvolle regionale indeling te besluiten. Het behoeft dan ook weinig betoog dat de economische structuur van bijvoorbeeld Groot-Rijnmond (een grootstedelijke probleemregio) fundamenteel verschilt van die van bijvoorbeeld Oost-Groningen of Zuid-Limburg (eveneens probleemregio's). Die zelfde economische structuur tezamen met de demografische structuur bepalen in hoge mate de aard van de werkgelegenheidsproblematiek, maken bijvoorbeeld uit of werkloosheid structureel of conjunctureel van aard is, vooral ouderen of juist jongeren treft, mannen of vrouwen, enzovoort. Het is daarom opvallend te moeten konstateren dat het opmerkelijk sterke en negatieve verband zich uitgerekend op COROP-niveau voordoet!

Werkloosheid en arbeidsongeschiktheid zijn dus beide op complexe wijze aan tal van variabelen gerelateerd. Wanneer desondanks -- twaalf (in relevante opzichten onderling heterogene) regio's een nauwkeurig voorspelbare werkloosheids- en arbeidsongeschiktheidsontwikkeling laten zien wanneer slechts aan één voorwaarde wordt voldaan (overschrijding werkloosheidsdrempel), dan is dat volstrekt ongelooftwaardig. Hier spelen geen economische, demografische of medische factoren. De mannelijke werkloosheids- en arbeidsongeschiktheidscijfers zijn primair een functie van politieke factoren die gestalte kregen in een konsekvent uitgevoerd volumebeleid, dat beoogde het aantal mannelijke werklozen terug te dringen ten koste van het aantal mannelijk arbeidsongeschikten. Deze

stelling zal in het navolgende verder worden uitgewerkt. De kans dat het gesignaleerde mechanisme tussen werkloosheid en arbeidsongeschiktheid het gevolg is van *toevallige* omstandigheden moet uiterst klein worden geacht. Noch in de werkloosheids- en arbeidsongeschiktheidswetten, noch bij de uitvoering ervan lijken termen aanwezig die de samenhang kunnen verklaren. Bovendien zouden deze toevallige omstandigheden toevallige getallen in de sturingsformule moeten genereren in plaats van ronde. Het lijkt daarom alleszins gerechtvaardigd de 'toevalligheidshypothese' op een zijspoor te zetten en ons te concentreren op de hypothese van een bewust gekozen sturings- of volumebeleid. Temeer daar deze, zoals uit het vervolg zal blijken, een sluitende verklaring biedt.

Alvorens op de motieven voor een dergelijk sturingsbeleid in te gaan moet opgemerkt worden dat bij de vrouwen ook in de groeicijfers geen sterk verband kon worden aangetoond.²

Motieven voor het volumebeleid

Een sterk verband impliceert niet bij voorbaat kausaliteit. Vandaar dat de veronderstelde oorzakelijkheid eerst aannemelijk dient te worden gemaakt. Anders gezegd, welke personen of instanties zouden belang bij een volumebeleid kunnen hebben?

Al eerder is er door verschillende auteurs³ op gewezen dat afvloeiing van werknemers via de arbeidsongeschiktheidskanalen voor werkgevers gunstiger is dan via het werkloosheidskanaal. Ze wijzen er daarbij op dat niet meer rendabele⁴ werknemers niet zomaar ontslagen kunnen worden, maar dat daarvoor een ontslagvergunning van de directeur van het Gewestelijk Arbeidsbureau vereist is, die zonder geldige reden niet wordt afgegeven. Behalve de administratieve rompslomp die een ontslagprocedure met zich meebrengt, verhoogt het ook de onrust op het bedrijf en verslechtert het de relatie met de vakbond.

Naast het directe voordeel voor de werkgever van de geruisloze afvloeiing geldt tevens als indirect voordeel dat de koopkracht wordt verhoogd en daarmee de afzetkansen.

Voor de werknemers is het etiket 'arbeidsongeschikt' financieel gunstig omdat, zoals in 't voorgaande in detail is beschreven, de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen niet alleen hoger dan werkloosheidsuitkeringen zijn en welvaartsvast, maar bovendien in

2. De overall-korrelatie bedraagt hier $-0,30$. Er bleek geen getrapte en sterk verband te bestaan voor regio's met hoge mannelijke of vrouwelijke werkloosheid.

3. Zie o.a. Van Zaal 1975, Van den Bosch en Petersen 1980.

4. Een hoge loonquote draagt ertoe bij dat werkgevers steeds vaker diepte-investeringen gaan doen, d.w.z. mensen vervangen door machines (in Engeland is Leyland een spektakulair voorbeeld).

beginsel tot het 65^e jaar duren. De vraag is dan in hoeverre de werknemer bij machte is zo'n etiket te 'verdienen'. Ziekte of gebrek, een noodzakelijke voorwaarde, is toch niet zomaar te stimuleren?

Toch leert onderzoek dat aan die voorwaarde gemakkelijk kan worden voldaan. Bijna iedere werknemer, vooral de oudere, heeft wel wát (Srole, Pearse & Crocker in: Van Zaal 1975). Wanneer nu een dergelijke kwaal op aannemelijke wijze verantwoordelijk kan worden gesteld voor de arbeidsongeschiktheid, is daarmee voldaan aan de eisen voor een uitkering. Daarnaast moet opgemerkt worden dat vergeleken met de vroegere Invaliditeitswet het begrip ziekte een veel ruimere inhoud heeft gekregen. 'Grijze ziekten' als buik- en rugpijn kunnen ziek zijn tegenwoordig voldoende legitimeren. De overheid en haar representanten, de politici, mogen zeker niet buiten beschouwing blijven. Het is een bekend verschijnsel dat politici, met name in de verkiezingstijd, hun politieke tegenstanders om de oren slaan met werkloosheidscijfers, maar in alle toonaarden zwijgen over arbeidsongeschiktheidscijfers.⁵ Die belangstelling voor werkloosheidscijfers is, zowel in sociaal als economisch opzicht, volkomen misplaatst want

1. er zijn bijna twee maal zoveel arbeidsongeschikten als werklozen;
2. arbeidsongeschikten kosten per 'stuk' beduidend meer dan werklozen;

3. de groei van de arbeidsongeschiktheid was de laatste jaren veel sterker dan die van de werkloosheid;⁶

4. arbeidsongeschiktheid is, meer dan werkloosheid, een structureel verschijnsel; omdat arbeidsongeschikten slechts in een klein aantal gevallen weer in het arbeidsproces worden opgenomen, leggen zij bij voorbaat een grote claim op toekomstige budgetten.⁷

Dat politici desondanks met werkloosheidscijfers schermen zal veel te maken hebben met de mogelijkheid ze als toetssteen te laten fungeren voor gevoerd economisch beleid. De relatie van de werkloosheid met dit beleid ligt duidelijk harder dan die van de arbeidsongeschiktheid. Bij die laatste spelen immers vertroebelende niet-economische (bijvoorbeeld medische) factoren, die de politikus

5. Zie bijv. het pleidooi van Van Agt in het Haarlems Dagblad van 19 mei 1981, p. 15.

Hoe verkiezingsgevoelig het werkloosheidscijfer is blijkt uit het Nationaal Verkiezingsonderzoek 1981: 73% van de ondervraagden wees de werkloosheid hierin aan als nationaal probleem nummer één (zie H. Eggen e.d., *Kiezen in Nederland*, 26 mei 1981. *Wat de kiezers deden*

en waarom).

6. Tussen 1975 en 1980 steeg de werkloosheid met ca. 10%, de arbeidsongeschiktheid met ca. 50%.

7. Kostenraming voor 1981: wachtgeld- en werkloosheidsverzekeringen f 2 mrd arbeidsongeschiktheidsverzekeringen (AAW + WAO) f 16 mrd (exklusief kosten ZW).
Bron: Sociale Zaken.

niet in de hand heeft en waarvoor hij derhalve niet aansprakelijk kan worden gesteld.

In dit licht dienen ook de vergelijkingen te worden bezien, die politici met het buitenland trekken. Men wijst er dan geruststellend op dat onze werkloosheidscijfers nog gunstig afsteken met die van de overige EEG-landen. De suggestie van vergelijkbaarheid die er van de daarbij gehanteerde cijfers uitgaat is veelal onterecht. Dat wil zeggen: onterecht wanneer men er niet bij vertelt of de landen in kwestie al dan niet afvloeiingskanalen kennen, vergelijkbaar met onze AAW/WAO. Onterecht ook wanneer niet wordt vermeld hoe groot het minimum aantal uren is dat men moet kunnen werken eer registratie als werkloze kan plaatsvinden (in Nederland 25 uur, in Frankrijk bijvoorbeeld 15). Zonder informatie die vergelijkbaarheid van de cijfers waarborgt loopt men het risico appels met peren te vergelijken.

Het hierboven geschetste belang dat politici hebben om werkloosheidscijfers laag te houden speelt op het nationale niveau. Toch is er misschien wel meer reden de werkloosheid op het regionale niveau in te nemen (het is ook op dit niveau dat de werkloosheidscijfers in de pas lopen met die voor de arbeidsongeschiktheid). Een mogelijke verklaring ligt besloten in het zogenaamde *centrum-periferie-model* van de Noorse poleoloog Galtung. Als centrum is in zijn conceptie het welvarende Westen op te vatten, een groot deel van de Randstad, als periferie de probleemregio's (figuur 2). Ofschoon deze probleemregio's deels een ruimtelijk-perifere ligging hebben, had Galtung niet een ruimtelijke maar een economische situering in gedachten, waarvoor werkloosheid een uitstekend bruikbare indikator is. Tussen centrum en periferie heerst een relatie van konflikt, voortvloeiend uit ongelijkheid tussen beide gebieden ten aanzien van één of meerdere zaken (hier: het niveau van de materiële welvaart, een direkt gevolg van de arbeidsmarktsituatie). Het centrum heeft er alle belang bij de omvang van dit konflikt beperkt te houden omdat de perifere gebieden anders gemakkelijk broedplaatsen kunnen worden van politiek extremisme.⁸

Een goede mogelijkheid om onvrede onder de kiezers over de zittende regering te beperken is een effectief werkgelegenheids-

8. In de Nederlandse centrum-rechtse kontekst (hier: politieke situering; het behoeft geen betoog dat politieke en economische macht in hoge mate samenvallen) zal een trend naar links te verwachten zijn. Dit is uiteraard geen ideologisch

georiënteerde verschuiving. Finsterwolde (COROP 3/ Oost-Groningen) is al jaren een bruikbare graadmeter voor tevredenheid: bij de verkiezingen van 26 mei 1981 werd hier bijna 50% van de stemmen op de CPN uitgebracht.

beleid (het is immers de werkloosheid⁹ die voor een groot deel van de ongelijkheid tussen centrum en periferie verantwoordelijk is). Nu telkens weer blijkt dat economische ontwikkelingen zich niet in een gewenste richting laten sturen,¹⁰ moeten andere maatregelen soelaas bieden. Gekozen is voor een beleid dat op kunstmatige wijze er voor zorgt dat inkomensherverdeling plaatsvindt op zodanige wijze, dat de kans op onvrede minimaal is. Elektoraal succes, herverkiezing, is daarmee binnen bereik.

Realisatie

Nu een aantal motieven voor een volumebeleid zijn geschetst kan men zich afvragen waarom juist voor een wijze van sturing is gekozen, die zich in een simpele lineaire functie laat omschrijven. Anders gezegd, waarom heeft men geen ad-hoc-sturing toegepast of sturing volgens een meer complexe functie? De kans op ontdekking is dan immers veel kleiner?

Het evidente voordeel van de gebruikte methode is dat men op onverdachte wijze een beoogde ontwikkeling kan realiseren. Door een punt op de lijn gedurende een reeks van jaren verschillende posities te laten innemen krijgt men een sterk wisselend beeld van de ontwikkeling van de werkloosheid en arbeidsongeschiktheid in de betreffende regio. Er lijkt dan met recht geen 'lijn' in de cijfers te zitten. Bovendien nodigt de presentatie van de GMD-cijfers uit tot relateren aan de totale bevolking in de leeftijd van 15-64 jaar. Aldus komt de sterke korrelatie niet uit de verf. Er blijkt gerelateerd¹¹ te zijn aan de totale bevolking (m+v) die financieel afhankelijk is, dat wil zeggen geen uitkering geniet. Dat voor relatering aan deze populatie is gekozen is, achteraf gezien, begrijpelijk. Doel is immers op zo efficiënt mogelijke wijze tevredenheid te zaaien en stemmen te oogsten? Subsidiëring van de man is daartoe de meest aangewezen weg. Vooral in het oude rolpatroon, het dominante¹² type in de probleemregio's, neemt de man immers de belangrijkste plaats in de samenleving in. Hij is degene die doorgaans het gezinsinkomen verdient, wiens al of niet werken derhalve van het grootste gewicht wordt gevonden, wiens invloed op het stemgedrag van de overige leden van het gezin daarom aanzienlijk zal zijn. Het is dus zaak juist hem tevreden te

9. Materiële welvaart is een direkt afgeleide van het inkomen.

10. Zeker niet met louter financiële injecties als economisch beleid (Van Gelder).

11. De korrelatie bleek voor deze populatie optimaal; in het licht van de beperkte financiële middelen is dit

de best mogelijke keuze, wanneer men een sturingsbeleid wil uitvoeren.

12. Nieuwe ideeën sijpelen vanuit de stad naar de omliggende niet-stedelijke gebieden; ongetwijfeld is dit een verschijnsel dat samenhangt met de dominante positie van de stad binnen de nationale kommunikatiestructuur.

stellen. Door de sturing te relateren aan de financieel afhankelijke bevolking wordt de subsidie min of meer gelijkmatig verdeeld. Nadeel van de eenvoud van het sturingsinstrument is de weinig precieze dosering van de financiële injectie. Variabelen als gezinsgrootte en leeftijd van de gezinsleden zijn er niet in opgenomen terwijl ze juist in hoge mate de financiële behoefte bepalen. Een werkelijk doelmatig volumebeleid zou hiervoor moeten corrigeren wil het politieke rendement optimaal zijn.

Om aan het genoemde bezwaar tegemoet te komen zou een instantie als de GMD die correctie voor haar rekening kunnen nemen. Haar rol zou er dan als volgt uit kunnen zien: ze voert keuringen uit en komt daarna tot een prioriteitenlijst van kandidaten op grond van medische en financiële urgentie. Financieel relevante variabelen als de genoemde gezinsgrootte en leeftijd van de overige gezinsleden kunnen tijdens de keuring immers gemakkelijk worden 'meegenomen'. De feitelijke toewijzing kan dan plaatsvinden op grond van deze prioriteitenlijst en het quotum, dat volgens de formule aan de betreffende regio dient te worden toegewezen. Aldus zou met deze 'tweede trap' een uiterst geraffineerd en effectief verdeel-en-heers-beleid¹³ gerealiseerd kunnen worden. De grote eenvoud en gemakkelijke uitvoerbaarheid zorgen ervoor dat de kring van insiders beperkt kan zijn.

De vrouw als sluitpost

In het veronderstelde volumebeleid worden mannen dus financieel bevoordeeld. Uit dit rolbevestigende en weinig vrouwvriendelijke beleid, zoals dit in het voorgaande is geschetst, mag echter geenszins de konklusie worden getrokken dat de vrouw in het geheel geen plaats in dit beleid is toebedacht. Het heeft er alle schijn van dat haar de twijfelachtige eer te beurt is gevallen de door het beleid ontstane statistische problemen te mogen kamoufleren. Daarmee is haar rol niet alleen ondergeschikt maar ook komplementair aan die van de man. Dit wordt duidelijk na analyse van de overzichtstabellen uit de GMD-jaarverslagen. Daaruit kan worden berekend dat de gemiddelde leeftijd van het totale bestand arbeidsongeschikten (m+v) per ultimo 1977, 1978 en 1979 respectievelijk 48,71, 49,12 en 49,13 jaar bedraagt. Aan het eerste gemiddelde mag echter niet al te veel betekenis worden gehecht omdat toen van niet minder dan 10,9% van de uitkeringsgerechtigden het gemeentenummer ontbrak en daardoor, aldus de begeleidende tekst, helaas geen enkel bestandsgegeven van deze

13. Hier uiteraard niet in de betekenis van: verdeling zaaien.

kategorie kon worden vermeld (voor 1978 en 1979 gelden percentages van respectievelijk 1,8 en 1,0).

Nu er goede gronden zijn om aan te nemen dat werkloze mannen in de periode 1978-'80 op systematische wijze in de AAW/WAO terecht kwamen, zou de drempelverlaging die mannen aldus genoten tot uitdrukking moeten komen in deze gemiddelde leeftijdsdijfers. Er zou ceteris paribus verjonging van het bestand moeten optreden, tenzij

1. er geen sprake is van het veronderstelde beleid; in het licht van het voorgaande is dit niet waarschijnlijk;
2. het volumebeleid al jaren vóór de regeerperiode van het kabinet-Van Agt geëffektueerd was en er dus sprake was van continuering van bestaand beleid. Ook deze mogelijkheid is niet waarschijnlijk. Ofschoon er alle reden voor is te veronderstellen dat de AAW en WAO altijd al als werklozenafvoerkanalen hebben gefunctioneerd (de motieven voor een volumebeleid waren toen niet minder geldig dan in de periode 1978-'80) is de schaal waarop in de periode 1978-'80 werklozen in arbeidsongeschikten zijn omgezet ongetwijfeld uniek in onze sociale verzekeringsgeschiedenis. Nooit eerder was sprake van zo'n sterke en langdurige tegenstelling tussen de mannelijke en vrouwelijke werkloosheidstrends (figuur 1). Nu de afname van de mannelijke werkloosheid in de betreffende periode volledig¹⁴ kan worden verklaard door een gelijktijdige toename van de mannelijke arbeidsongeschiktheid, zou de gemiddelde leeftijd van het totale bestand arbeidsongeschikten (helaas wordt in de GMD-jaarverslagen geen onderverdeling gemaakt naar sekse) ceteris paribus merkbaar moeten dalen, tenzij
3. de ceteris paribus-voorwaarde niet geldig is en er gelijktijdig veranderingen zijn opgetreden in aandeel en leeftijd van de vrouwelijke uitkeringsgerechtigden. Op deze wijze zijn steeds jonger toetredende mannen te compenseren. Aldus wordt de indruk gewekt dat het kabinet-Van Agt er als eerste in is geslaagd de verjongingstrend in de arbeidsongeschiktheid een halt toe te roepen, hetgeen in een tijd van gestage neergang van het economisch leven een unieke prestatie mag worden genoemd,

100

14. Eigenlijk zou de korrelatie niet 'slechts' $-0,98$ moeten bedragen maar exakt -1 . Er zijn minstens twee oorzaken te noemen die deze afwijking kunnen veroorzaken:

1. bij de correctie voor personen, waarvan het gemeentenummer onbekend was, is de sekseratio zoals werd aangenomen niet exakt gelijk aan die van de betreffende regio als geheel;

2. de GMD registreert sinds 1977 nauwkeuriger dan ze publiceert; d.w.z. vanaf dat jaar vermeldt ze in de jaarverslagen niet meer apart de personen waarvan het geslacht onbekend is. Uit het J 113-bestand van de GMD, waaruit de jaarverslagen worden samengesteld, worden personen met onbekend geslacht soms wél en soms ook niet bij de mannen geteld.

temeer omdat arbeidsongeschiktheid zo duidelijk aan economische ontwikkelingen gerelateerd zou moeten zijn.

De verliezers

In het voorgaande zijn een aantal argumenten aangedragen die een volumebeleid, zoals dat in het voorgaande is beschreven, mogelijk, waarschijnlijk en misschien zelfs gewenst maken. Uit het feit dat een eventueel sturingsmechanisme niet openlijk maar verborgen funktioneert kan al te gemakkelijk worden gekonkludeerd dat sprake zou zijn van een komplot. Is dit niet een erg negatieve typering van in feite geniaal beleid? Een beleid waarmee iedere partij gebaat lijkt, in ieder geval de drie hoofdrolspelers.

Helaas is dit optimisme niet gerechtvaardigd. Deze konklusie dringt zich op wanneer we het volumebeleid in een wat ruimer kader plaatsen. Daarin funktioneert dit beleid slechts als *element* in een breed opgezette strategie met een beperkte doelstelling: behoud van politieke macht. Tot april 1980 is daarin het volumebeleid in werking. Dan is kennelijk het inzicht gerijpt dat de wal het schip spoedig zal keren. De bakens worden radikaal verzet met de bekende gevolgen: de werkloosheid breekt iedere maand het rekord van de vorige (van tweehonderdduizend in april 1980 tot vierhonderdduizend in augustus 1981) terwijl de arbeidsongeschiktheid zich juist stabiliseert (afname is in verband met het structurele karakter van arbeidsongeschiktheid uiteraard niet te verwachten). Waarom zal de wal het schip keren? Eenvoudigweg omdat het volumebeleid te *duur* is. Ex-minister Albeda weet waarover hij spreekt als hij opmerkt dat terugdringing van het aantal arbeidsongeschikten dringend geboden is: "de lasten van een dergelijke groei (tot 680.000) kan onze samenleving niet dragen". Hij bepleit daarom verlaging van de uitkeringen en een politiek van bemoeilijkte toetreding: "Met alleen *volumebeleid* — hoezeer dat ook op de voorgrond moet staan — komen we er niet". Albeda's opmerking geeft te denken, omdat hij hiermee een andere inhoud aan het begrip 'volume' toekent. Opmerkelijk optimistisch is hij over 't effect van de ombuigingsmaatregelen: "Ook ons dan herziene stelsel van sociale zekerheid zal nog gunstig tot zeer gunstig afsteken bij dat in andere westerse landen" (Volkskrant, 25 mei 1981).

Het tempo waarin de lasten van sociale zekerheid, in het bijzonder arbeidsongeschiktheid, stijgen geven Albeda ongelijk. Hierbij gaat het niet alleen om de hogere kosten van arbeidsongeschiktheid versus werkloosheid per 'stuk', maar mede om de lange duur van de uitkeringen (veelal tot het 65^e jaar), in de hand gewerkt doordat in tegenstelling tot bij de werkloosheid hier geen sprake is van enige sollicitatiedwang. Voegen we hier het effect van de kamouflage-

procedure aan toe (steeds jongere mannen vormen — door hun hogere scholingsgraad — een enorme extra kostenpost welke niet wordt goedge maakt doordat de 'korrektiepopulatie' al na korte tijd uittreedt), dan wordt pijnlijk duidelijk dat dit beleid rampzalige konsekwenties heeft en z'n schaduw ver vooruit werpt omdat bij voorbaat beslag wordt gelegd op steeds grotere happen uit kleiner wordende koeken.

Het zal duidelijk zijn dat de belofte van uitkering tot het 65^e jaar geen gestand gedaan kan worden. Men hoeft geen ekonoom te zijn om in te zien dat doortrekking van de uitgaventrends, een direkt gevolg van het werklozenvolumebeleid, er niet in zit.

Toch is hiermee de sombere prognose niet compleet. Er zit namelijk nog een demografische adder onder het gras, die van de vergrijzing. Steeds minder aktieven zullen die snelstijgende lasten op hun schouders moeten nemen. Dat vraagt solidariteit tussen werkenden en niet-werkenden, nu, maar nog meer in de toekomst.

Behalve in financieel opzicht is de arbeidsongeschikte ook in sociaal opzicht de dupe van het volumebeleid. Niet-werken grijpt immers diep in het privé-leven van mensen in, vooral bij langdurig niet-werkenden. Voor de keus gesteld: 'werkloos binnenkort of arbeidsongeschikt nu' kiest iemand voor het laatste. Natuurlijk kunnen we hem dat niet kwalijk nemen. Er zijn immers geen banen. Zijn kostwinnerschap en de daaruit voortvloeiende verantwoordelijkheid voor degenen die financieel afhankelijk van hem zijn rechtvaardigen die keuze, nee, verplichten hem moreel ertoe. Is hij eenmaal WAO'er, dan laat zijn omgeving hem duidelijk merken, dat wie niet werkt, niet meetelt. Hij moet opboksen tegen opinies als zou hij een profiteur zijn, iemand die zich heeft laten afkeuren. Alsof hij daarover enige zeggenschap heeft! *Hij* maakt niet uit of hem dat voorstel wordt gedaan. *Hij* maakt uiteindelijk niet uit of er toekenning plaatvindt. Wèl kan hij 'nee' zeggen, maar in die keuze is hij allerminst vrij.

Oplossingen

Nu de financiële lasten van sociale zekerheid een enorme omvang hebben bereikt en de onvrede over deze situatie algemeen begint te worden, nu worden allerwegen oplossingen aangedragen om uit de impasse te komen. In feite gaat het om drie suggesties:

1. *volumebeleid*: hiermee beoogt men het aantal toetredingen tot de AAW en de WAO te beperken. Dit komt neer op radikale ombuiging van een beleid, dat jarenlang het tegendeel nastreefde: beperking van het aantal werklozen. Het behoeft weinig betoog dat ook deze vorm van sturing grote onbillijkheid inhoudt. Het betekent onder meer ongelijke behandeling van huidige en

toekomstige niet-werkenden;

2. *verlaging van de uitkeringen*: dat wil zeggen de belofte van een waardevaste uitkering tot het 65^e jaar kan geen gestand worden gedaan. Een onaanvaardbare oplossing die uiteraard vooral de jongere arbeidsongeschikten zal treffen;

3. *belastingverhoging*: dat wil zeggen de belastingbetaler moet de prijs van het werklozenvolumebeleid betalen. Van hem wordt een extra blijk van solidariteit gevraagd in de vorm van een 'tijdelijk' genoemde heffing. In het licht van de economische en demografische trends, zoals in het voorgaande geschetst, lijkt dit andermaal een belofte die niet kan worden ingelost.

Wanneer we aannemen dat het huidige arbeidsongeschiktenbestand zowel arbeidsongeschikten als werklozen omvat, dan is duidelijk dat de eerste twee van de voorgestelde maatregelen botte-bijl-procedures zijn die groot onrecht doen aan de huidige en toekomstige *terechte* arbeidsongeschikten. Belastingverhoging is al even onbillijk; belastingbetalers hebben part noch deel aan het volumebeleid.

Een voor de hand liggende oplossing lijkt sanering van het bestand arbeidsongeschikten. Daarmee zouden jaarlijks miljarden guldens vrijkomen. Tegelijkertijd worden dan mensen financieel de dupe van een beleid dat hen in sociaal opzicht al zo slecht bedeede. Een onaanvaardbare oplossing dus. De enige manier om uit de impasse te komen is werkgelegenheid te creëren. Daartoe is echter wél een krachtig economisch beleid vereist, dat getuigt van visie en politieke moed. Daar heeft het al jaren aan ontbroken. Te vaak is gekozen voor opportunistische korte-termijnpolitiek zoals het werklozenvolumebeleid. De konsekwenties van dit beleid zijn desastreus, zoals dit betoog heeft willen aantonen. Het is derhalve de hoogste tijd voor bezinning. De kosten van politiek eigenbelang, falend economisch beleid en subsidiëring van het bedrijfsleven¹⁵ mogen niet langer worden afgewenteld op de belastingbetalers en niet-werkenden in onze samenleving, hoe men de laatstgenoemde categorie ook wenst te definiëren.

15. Algemeen wordt betwijfeld of met de 11 miljard gulden, die het bedrijfsleven in 1980 aan WIR-

premies ontving, werkgelegenheid is gekreëerd.

appendix tabel A

Aantallen financieel afhankelijken (m+v), werkloze en arbeids- ongeschikte mannen naar COROP per ultimo 1978 en 1979

Corop- regio	Aantal ¹ fin. afh. 1/1/'79	Aantal ¹ fin. afh. 1/1/'80	Aantal ♂ ¹ werkl. ult. '78	Aantal ♂ ¹ werkl. ult. '79	Aantal ² ♂ ¹ arb. ong. ult. '78	Aantal ² ♂ ¹ arb. ong. ult. '79
1	126808	126930	2488	2353	7331	7529
2	47797	48075	874	763	1875	1972
3	296887	297799	4586	4553	11176	11482
4	252157	253968	3486	3398	8201	8544
5	92860	93615	1233	1093	2932	3057
6	151187	152997	1770	1745	5685	5792
7	124923	125052	1518	1486	5160	5352
8	126491	126993	2886	2570	5601	5922
9	111384	112005	1147	852	4152	4310
10	298184	301393	2928	2293	9409	9830
11	105020	105253	940	907	3920	3996
12	481697	484111	5343	4309	19294	20841
13	476746	481556	2787	2801	15581	16052
14	305364	305886	2162	1934	10465	10928
15	536445	539459	8980	8566	19259	20045
16	156000	157266	1544	1439	5169	5538
17	777322	784725	5031	4978	24037	25186
18	268735	272368	1412	1490	6682	7101
19	167778	170860	1136	1107	4687	4994
20	143534	142299	750	680	4947	5204
21	191852	189867	1009	921	7731	7986
22	123906	124614	772	868	4297	4656
23	885078	885762	10749	11002	32978	34520
24	199868	199082	1106	1019	5904	6245
25	291998	293542	2908	2722	7746	7948
26	557889	559501	6552	6652	16401	16617
27	174863	175851	1390	1125	3919	4130
28	257829	260796	1398	1397	4758	5065
29	1023001	1026373	13209	13244	31061	32186
30	330157	332481	2288	2157	8657	9069
31	90617	90802	1140	882	2558	2779
32	200388	203246	2417	2213	5013	5223
33	460865	463935	6698	5967	14396	15246
34	365027	368134	5654	5223	11709	12384
35	449865	454331	6627	6054	15007	16026
36	549935	553716	8196	7812	19289	20155
37	222115	223018	3574	2863	8793	9513
38	180196	180573	2349	2136	7558	8178
39	545703	544682	13115	11722	32939	33928
40	56452	62842	407	381	1118	1344

1. Alle mannen en vrouwen beneden
65 jaar m.u.v. de weduwen.

2. Er is gekorrigeerd voor het aantal

personen met onbekend gemeente-
nummer.

* Zie voetnoot 1 in de hoofdstekt.

Bronnen:

kolommen 2 en 3: → CBS, hoofdafdeling S1 blad 3;

kolommen 4 en 5: → CBS, sociale maandstatistiek;

kolommen 6 en 7: → GMD, Regionale gegevens enz. (zie Literatuur).

tabel B

*Aantallen werkloze en arbeidsongeschikte mannen per 1000
financieel afhankelijken (m+v) naar COROP per ultimo 1978 en
1979**

Corop- regio	Aantal werkl. mannen p. 1000 fin. afh. ult. '78	Aantal werkl. mannen p. 1000 fin. afh. ult. '79	Aantal arb. ong. mannen p. 1000 fin. afh. ult. '78	Aantal arb. ong. mannen p. 1000 fin. afh. ult. '79	Verande- ring aant. werkl. $\frac{00}{00}$ p. 1000 fin. afh. (78-78)	Verande- ring aant. arb. ong. $\frac{00}{00}$ p. 1000 fin. afh. (78-78)
1	19,62	18,62	57,81	59,32	- 1,004	+ 1,504
2	18,29	15,87	39,23	41,02	- 2,415	+ 1,791
3	15,45	15,29	37,64	38,56	- 0,155	+ 0,912
4	13,82	13,38	32,52	33,64	- 0,455	+ 1,119
5	13,28	11,68	31,57	32,66	- 1,603	+ 1,081
6	11,71	11,41	37,67	37,06	- 0,302	+ 0,188
7	12,15	11,88	41,31	42,80	- 0,268	+ 1,493
8	23,61	20,24	44,28	46,63	- 3,369	+ 2,353
9	10,30	7,61	37,28	38,48	- 2,691	+ 1,204
10	9,82	7,61	31,55	32,62	- 2,211	+ 1,061
11	8,95	8,62	37,33	37,97	- 0,333	+ 0,639
12	11,09	8,90	40,05	43,05	- 2,191	+ 2,996
13	5,85	5,82	32,68	33,33	- 0,029	+ 0,652
14	7,08	6,32	34,27	35,73	- 0,757	+ 1,455
15	16,74	15,88	35,90	37,16	- 0,861	+ 1,256
16	9,90	9,15	33,13	35,21	- 0,747	+ 2,080
17	6,47	6,34	30,92	32,06	- 0,129	+ 1,172
18	5,25	5,47	24,86	26,07	+ 0,216	+ 1,207
19	6,77	6,48	27,94	29,23	- 0,292	+ 1,293
20	5,23	4,78	34,47	36,57	- 0,447	+ 2,105
21	5,26	4,85	40,30	42,06	- 0,408	+ 1,764
22	6,23	6,97	34,68	37,36	+ 0,735	+ 2,684
23	12,14	12,42	37,26	38,97	+ 0,276	+ 1,712
24	5,53	5,12	25,54	31,37	- 0,415	+ 1,829
25	9,96	9,27	26,53	27,08	- 0,686	+ 0,549
26	11,74	11,89	29,40	29,70	+ 0,145	+ 0,301
27	7,95	6,40	22,41	23,49	- 1,552	+ 1,074
28	5,42	5,36	18,45	19,42	- 0,066	+ 0,967
29	12,91	12,90	30,36	31,36	- 0,008	+ 0,996
30	6,93	6,49	26,22	27,28	- 0,442	+ 1,056
31	12,58	9,71	28,23	30,61	- 2,867	+ 2,376
32	12,06	10,89	25,02	25,70	- 1,173	+ 0,681
33	14,53	12,86	31,24	32,86	- 1,672	+ 1,625
34	15,49	14,19	32,08	33,64	- 1,301	+ 1,563
35	14,73	13,33	33,36	35,27	- 1,406	+ 1,915
36	14,90	14,11	35,08	36,40	- 0,795	+ 1,324
37	16,09	12,84	39,59	42,66	- 3,253	+ 3,068
38	13,04	11,83	41,94	45,29	- 1,207	+ 3,346
39	24,03	21,52	60,36	62,29	- 2,512	+ 1,929
40	7,21	6,06	19,80	21,39	- 1,147	+ 1,583

* Deze tabel is afgeleid van tabel A.

tabel C

Aantallen financieel afhankelijken (m+v), werkloze en arbeidsongeschikte vrouwen naar COROP per ultimo 1978 en 1979

Corop-regio	Aantal ¹ fin. afh. 1/1/'79	Aantal ¹ fin. afh. 1/1/'80	Aantal ♀ werkl. ult. '78	Aantal ♀ werkl. ult. '79	Aantal ² ♀ arb.ong. ult. '78	Aantal ² ♀ arb.ong. ult. '79
1	126808	126930	961	1059	1577	1675
2	47797	48075	376	418	508	531
3	296887	297799	2247	2562	3579	3720
4	252157	253968	1538	1644	2158	2227
5	92860	93615	545	573	759	797
6	151187	152997	731	784	1395	1493
7	124923	125052	682	799	1486	1591
8	126491	126993	1287	1271	1042	1128
9	111384	112005	552	583	1073	1120
10	298184	301393	1423	1529	2296	2436
11	105020	105253	608	668	1142	1187
12	481697	484111	2831	3047	5048	5585
13	476746	481556	1729	1976	5700	6071
14	305364	305886	1516	1614	3030	3205
15	536445	539459	4777	5321	7282	7650
16	156000	157266	942	939	1017	1101
17	777322	784725	3076	3506	11473	12219
18	268735	272368	1255	1495	2164	2381
19	167778	170860	896	913	1439	1605
20	143534	142299	539	548	1428	1575
21	191852	189867	644	561	3547	3715
22	123906	124614	572	646	1496	1668
23	885078	885762	5625	5985	18444	19602
24	199868	199082	563	592	2941	3116
25	291998	293542	1091	1264	2793	2917
26	557889	559501	2632	2877	8944	9202
27	174863	175851	522	453	1242	1535
28	257829	260796	788	753	1548	1672
29	1023001	1026373	5895	6692	9329	9934
30	330157	332481	1296	1352	2475	2639
31	90617	90802	485	565	636	696
32	200388	203246	1221	1208	1494	1598
33	480865	463935	2987	3212	3755	4015
34	365027	368134	2453	2668	3089	3344
35	449865	454331	3120	3336	4114	4491
36	549935	553716	4315	4667	5530	6022
37	222115	223018	2053	2166	2706	2945
38	180196	180573	1926	1909	2319	2528
39	545703	544682	7189	7712	7464	7953
40	56452	62842	321	322	426	565

1. Alle mannen en vrouwen beneden 65 jaar m.u.v. de weduwen.

2. Er is gecorrigeerd voor het aantal personen met onbekend gemeentenummer.

Bronnen:

Zie tabel A.

tabel D

*Aantallen werkloze en arbeidsongeschikte vrouwen per 1000 financieel afhankelijken (m+v) naar COROP per ultimo 1978 en 1979**

Corop-regio	Aantal werkl. vrouwen p. 1000 fin. afh. ult. '78	Aantal werkl. vrouwen p. 1000 fin. afh. ult. '79	Aantal arb. ong. vrouwen p. 1000 fin. afh. ult. '78	Aantal arb. ong. vrouwen p. 1000 fin. afh. ult. '79	Verande-ring aant. werkl. ♀ p. 1000 ⁺ fin. afh. ('79-78)	Verande-ring aant. arb. ong. ♀ p. 1000 ⁺ fin. afh. ('79-78)
1	7,58	8,34	12,44	13,20	+ 0,765	+ 0,760
2	7,87	8,69	10,63	11,05	+ 0,828	+ 0,417
3	7,57	8,67	12,06	12,49	+ 1,102	+ 0,437
4	6,10	6,47	8,56	8,77	+ 0,374	+ 0,211
5	5,87	6,12	8,17	8,51	+ 0,252	+ 0,340
6	4,84	5,12	9,23	9,76	+ 0,289	+ 0,531
7	5,48	6,39	11,90	12,72	+ 0,930	+ 0,827
8	10,17	10,01	8,24	8,88	- 0,166	+ 0,645
9	4,96	5,21	9,63	10,00	+ 0,249	+ 0,366
10	4,77	5,07	7,70	8,08	+ 0,301	+ 0,383
11	5,96	6,35	10,87	11,28	+ 0,387	+ 0,403
12	5,88	6,29	10,48	11,54	+ 0,417	+ 1,057
13	3,63	4,10	11,96	12,61	+ 0,477	+ 0,651
14	4,96	5,28	9,92	10,48	+ 0,312	+ 0,555
15	8,90	9,86	13,57	14,18	+ 0,959	+ 0,606
16	6,04	5,97	6,52	7,00	- 0,068	+ 0,482
17	3,96	4,47	14,76	15,57	+ 0,511	+ 0,811
18	4,76	5,49	8,05	8,74	+ 0,819	+ 0,689
19	5,34	5,34	8,58	9,39	+ 0,003	+ 0,817
20	3,75	3,85	9,95	11,07	+ 0,096	+ 1,119
21	3,36	2,95	18,49	19,57	- 0,402	+ 1,078
22	4,62	5,18	12,07	13,39	+ 0,568	+ 1,312
23	6,36	6,76	20,84	22,13	+ 0,402	+ 1,291
24	2,82	2,97	14,71	15,65	+ 0,157	+ 0,937
25	3,74	4,31	9,57	9,94	+ 0,570	+ 0,372
26	4,72	5,14	16,03	16,45	+ 0,424	+ 0,415
27	2,99	2,58	7,10	8,73	- 0,409	+ 1,626
28	3,06	2,89	6,00	6,41	- 0,169	+ 0,407
29	5,76	6,52	9,12	9,68	+ 0,758	+ 0,559
30	3,93	4,07	7,50	7,94	+ 0,141	+ 0,441
31	5,35	6,22	7,02	7,67	+ 0,870	+ 0,646
32	6,09	5,94	7,46	7,86	- 0,150	+ 0,407
33	6,48	6,92	8,15	8,65	+ 0,442	+ 0,507
34	6,72	7,25	8,46	9,08	+ 0,527	+ 0,621
35	6,94	7,34	9,14	9,88	+ 0,407	+ 0,740
36	7,85	8,43	10,06	10,88	+ 0,582	+ 0,820
37	9,24	9,71	12,18	13,21	+ 0,469	+ 1,022
38	10,69	10,57	12,87	14,00	- 0,116	+ 1,131
39	13,17	14,16	13,68	14,60	+ 0,985	+ 0,923
40	5,69	5,12	7,55	8,99	- 0,562	+ 1,445

* Deze tabel is afgeleid van tabel C.

Literatuur

- Bosch, F.A.J. van den en C. Petersen, 1980. De omvang van de verborgen werkloosheid, *Economisch-Statistische Berichten*, pp. 52-58.
- Hilverink, H.G., 1977. Arbeidsongeschiktheid of arbeid ongeschikt?, in: *Arbeidsongeschikt, enkele invalshoeken*. Gemeenschappelijke Medische Dienst, Amsterdam.
- Jaarverslagen Arbeidsmarkt*, 1978 en 1979, Ministerie van Sociale Zaken.
- Regionale gegevens AAW- en/of WAO-uitkeringgenietenden ultimo 1978, 1979*, Gemeenschappelijke Medische Dienst, Amsterdam.
- Regionale gegevens AAW- en/of WAO-uitkeringsgerechtigden ultimo 1979, 1980*, Gemeenschappelijke Medische Dienst, Amsterdam.
- Zaal, M.J. van, 1975. Arbeidsongeschikt: overbodig of invalide?, *Metamedica* 54, pp. 314-323.
- Zaal, M.J. van, 1977. Meningen van GMD-cliënten, in: *Arbeidsongeschikt, enkele invalshoeken*. Gemeenschappelijke Medische Dienst, Amsterdam.

SUMMARY

Unemployment and Workman's Disability in the Netherlands: No Relation or Correlation?, by Niek Boekhorst

The central thesis of this article is that a conscious policy was employed in the period 1978-80 which reduced the numbers of the unemployed by qualifying jobless workers as disabled. The argument is formulated according to a correlation-analysis between the numbers of unemployed and the numbers of disabled workers in 40 more or less economically homogeneous areas. The picture that emerges shows, among other things, that the increase in disabled male workers in economically-depressed areas can almost completely be accounted for with reference to the simultaneous decrease of unemployed males in those same areas.

108

Over verwante vraagstukken rond werkloosheid/arbeidsongeschiktheid publiceerden wij eerder:

Jos van Meeuwen, *Knelpunten op de arbeidsmarkt en de sociale zekerheid*. TPE 4/2.

Laurens Slot en Vincent Vrooland, *Werk, WW, WAO, arbeidsmarktproblemen in de bouw*. TPE 4/2.

Hans van Ulsen, *Afschatten afschaffen. Over het afschatten van arbeidsongeschikten*. TPE 5/4.